

ZÁVĚREČNÁ ZPRÁVA

Reflexe práce s držiteli dočasné ochrany na území České republiky

IOM Czechia

listopad 2022 – květen 2024

 IOM
UN MIGRATION

Úvod

V České republice se v důsledku ruské invaze na Ukrajinu nachází téměř 347 tisíc osob s dočasnou ochranou (ODO).¹ V reakci na tuto situaci byly přijaty zákony, souhrnně označované jako Lex Ukrajina, které zjednodušují pobyt a zaměstnávání držitelů dočasné ochrany. Tyto zákony se týkají přidělování dočasné ochrany, zaměstnávání, sociálního zabezpečení a přístupu ke vzdělávání.

V úvodní fázi konfliktu bylo nově příchozím nabízeno bezplatné ubytování, nyní se však skoro 80 % ODO stará o své ubytování samo. Zaměstnáno je 72 % ekonomicky aktivních držitelů dočasné ochrany.² Velká část z nich pracuje pod svou původní kvalifikací. Vzhledem k tomu, že více než polovina ODO vyjádřila zájem zůstat v České republice minimálně další dva roky, je klíčové se zaměřit na jejich dlouhodobou integraci.

Zmíněné zákony prošly řadou novelizací, přičemž nedávná změna zahrnuje postupné zpřísnění podmínek pro dlouhodobě pobývajícím ODO a zkrácení doby nároku na bezplatné státní ubytování nově příchozích. Nová opatření s sebou přinášejí i nové výzvy. Mezinárodní organizace pro migraci pořádala kulaté stoly, kde se diskutovalo o dopadech nových opatření s tvůrci politik a neziskovými organizacemi. Nejvíce byla řešena problematika situace z hlediska bydlení, přístupu k sociálním a zdravotním službám, obtížích spojených při vzdělávání a zejména nejisté budoucnosti držitelů dočasné ochrany v České republice.

Tato analýza vychází ze získaných dat z dvanácti kulatých stolů, které byly pořádány v Karlových Varech (30.11.2022), Plzni (13.12.2022), Liberci (29.3.2023), Havířově (7.11.2023), Valašském Meziříčí (8.11.2023), Ostravě (13.12.2023 a 8.3.2024), Brně (19.3.2024), Tachově (9.4.2024), Ústí nad Labem (28.3.2023 a 11.4.2024), Znojmě (17.4.2024) a Pardubicích (19.4.2024). Analýza byla vypracována IOM Policy Migration Unit ve spolupráci s Information Provision Unit, Protection Unit, LMI Unit, Shelter Unit a Konsorciem nevládních organizací pracujících s migranty³. Analýza je rozdělena na čtyři části:

- 1) **Dobrá praxe:** Identifikace a zdokumentování úspěšných strategií a postupů, které přinesly pozitivní výsledky v procesu integrace ODO.
- 2) **Problémy:** Identifikace problémů a překážek, které brání efektivní integraci ODO do české společnosti.
- 3) **Výzvy:** Identifikace klíčových výzev a otázek, které vyvstávají v procesu integrace ODO.
- 4) **Budoucí kroky:** Identifikace doporučení pro budoucí akce a politiky, které by mohly vést k efektivnější integraci ODO.

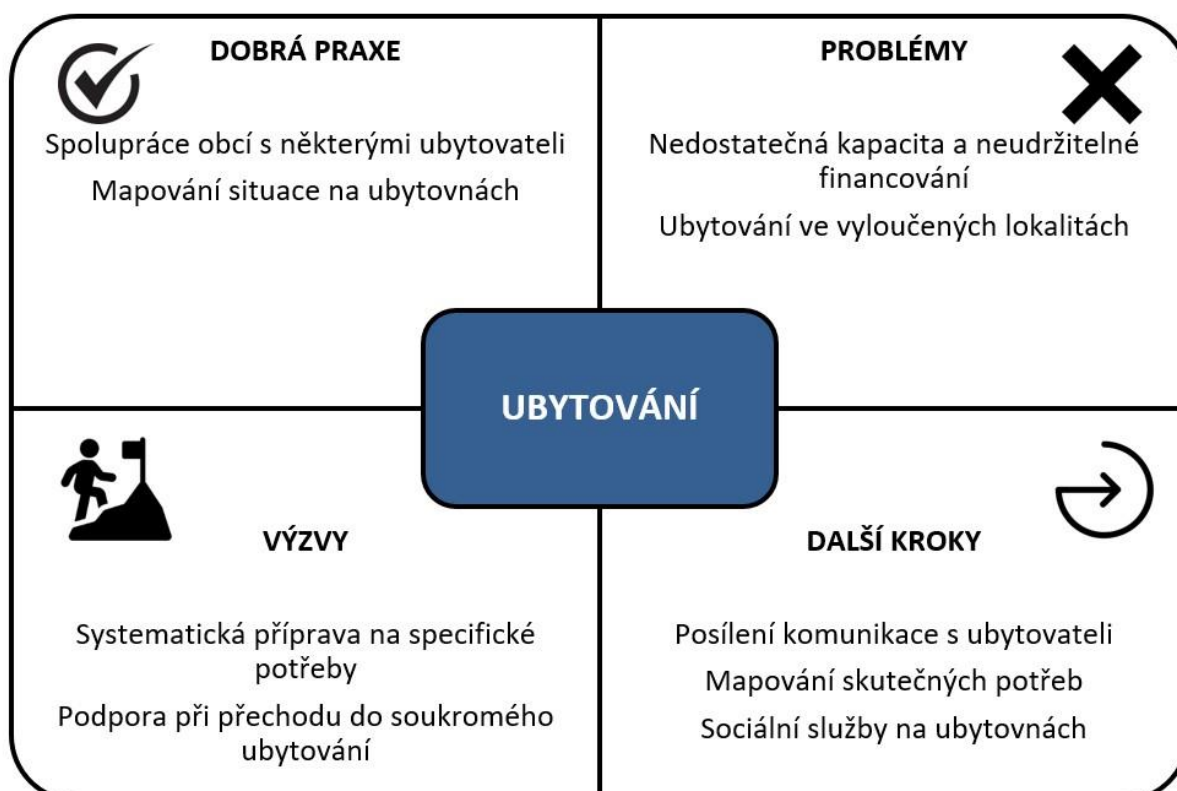
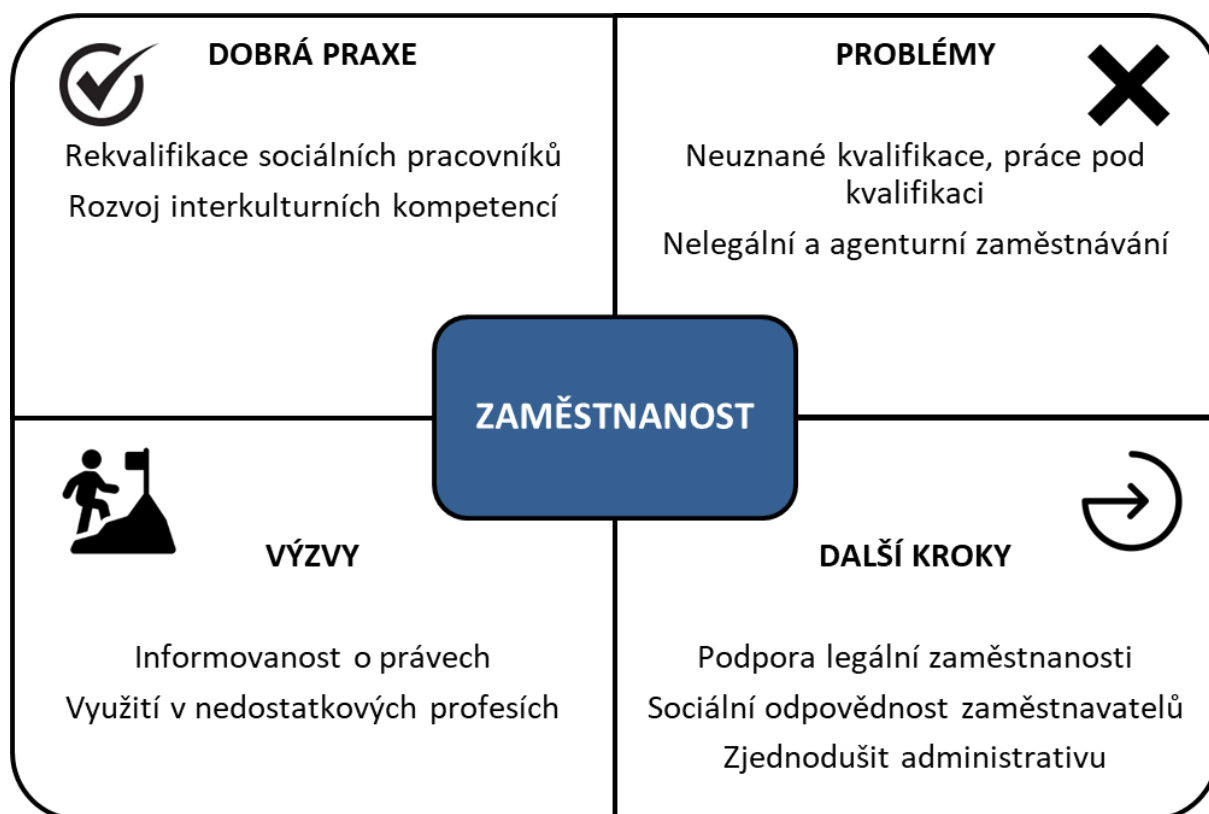
¹ Data k 17.5.2024

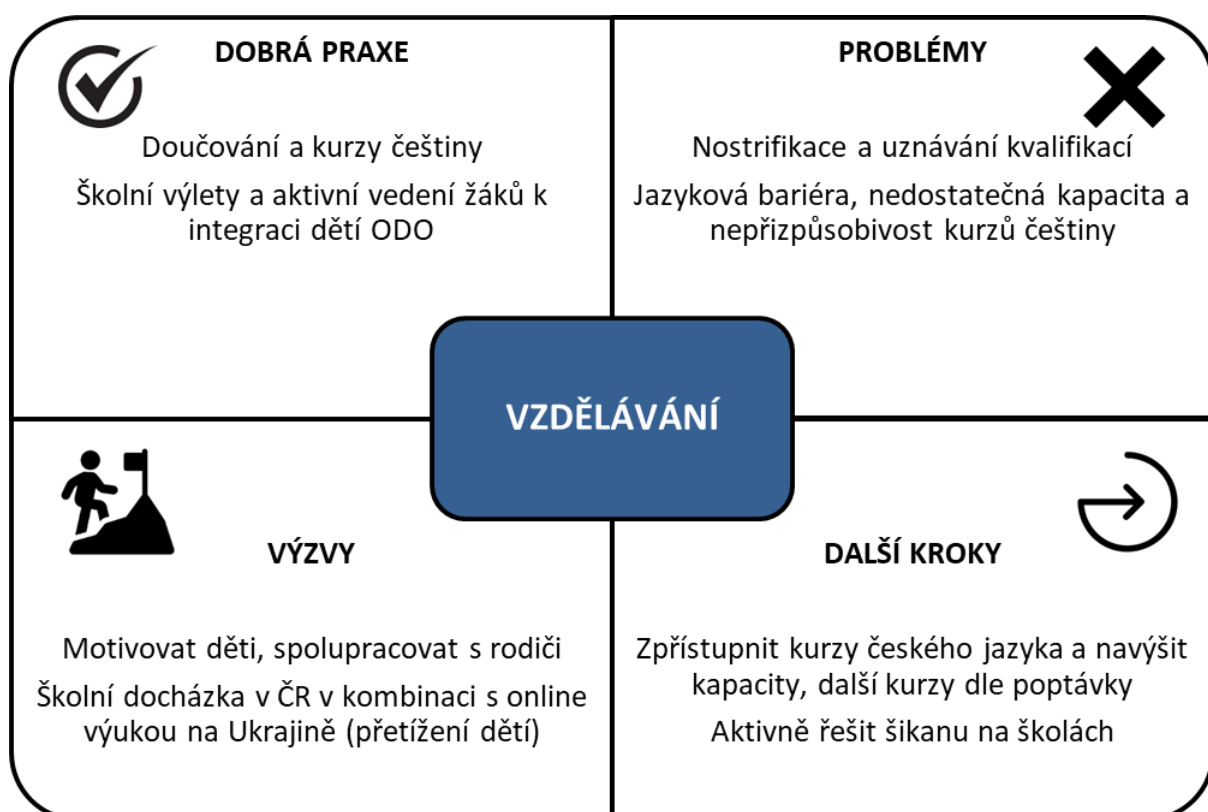
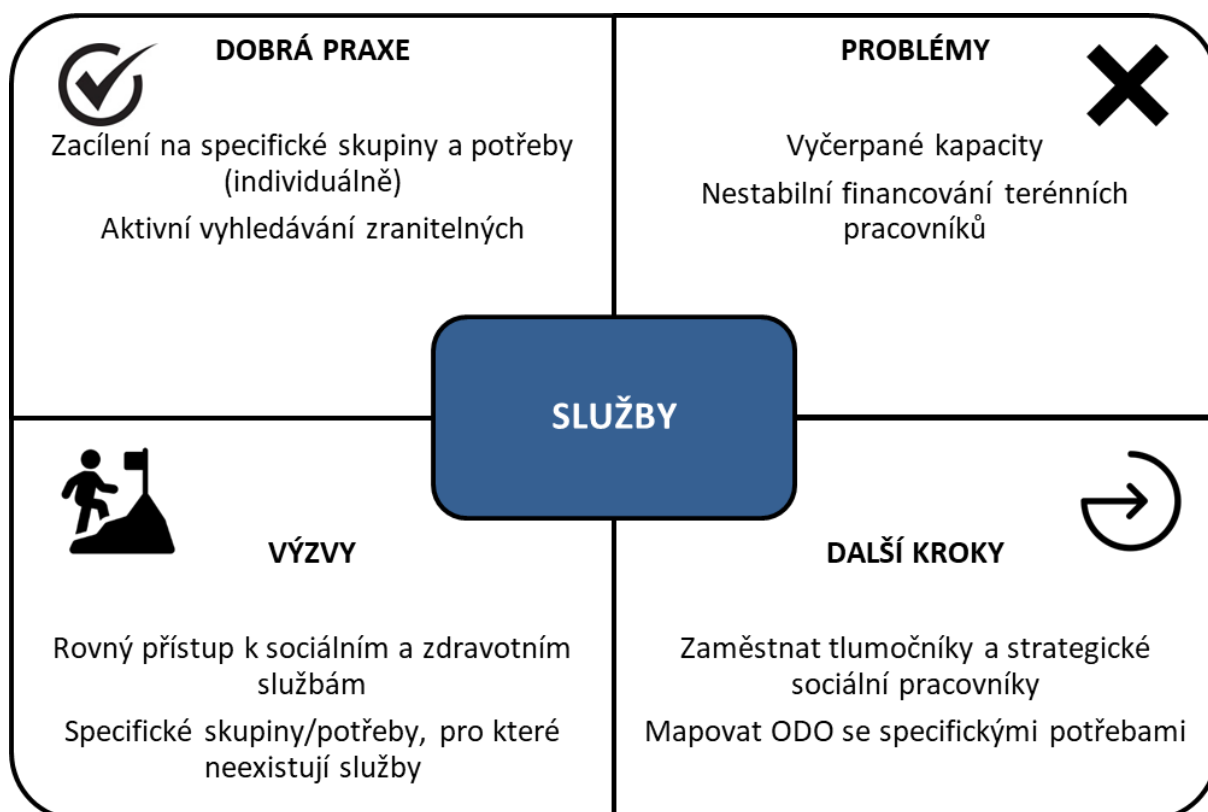
<https://gis.humpo.cz/portal/apps/dashboards/08d29a65d145481e9e9f4432b3e01d57>

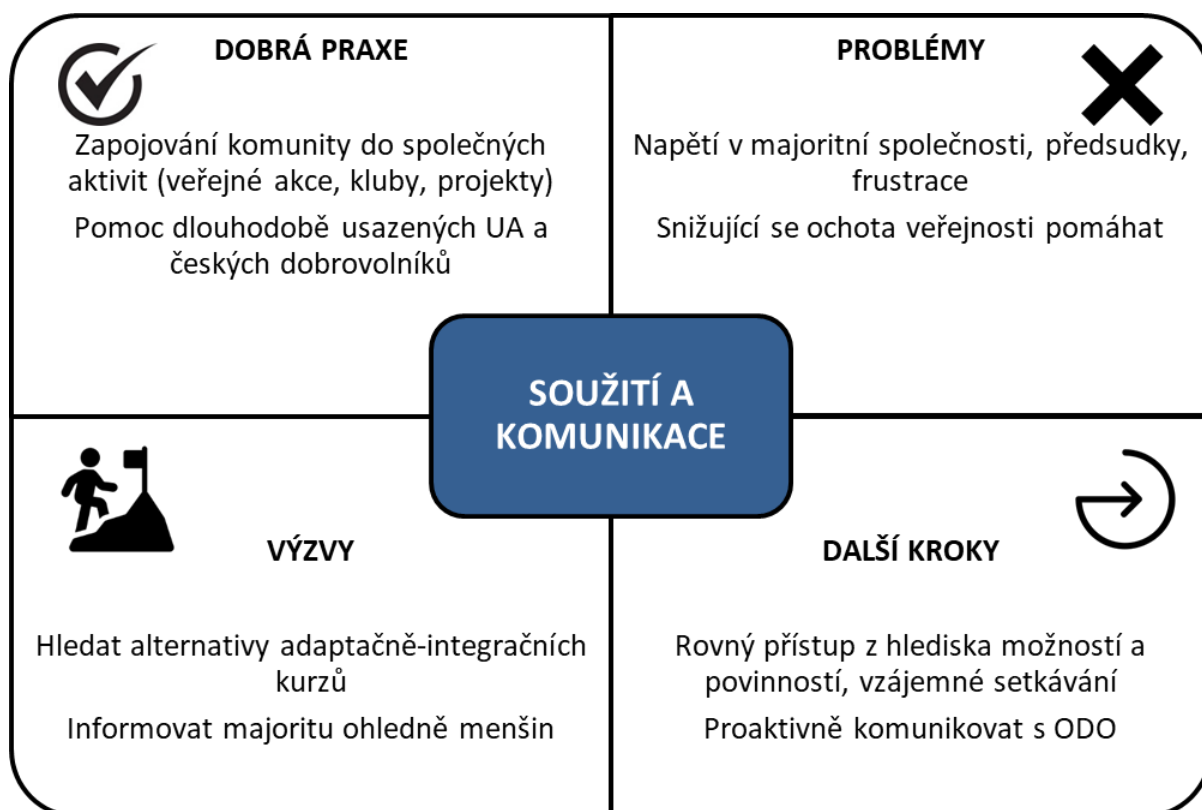
² Výzkum od PAQ Research <https://www.paqresearch.cz/post/dva-roky-pote/>

³ Webové stránky subjektu <https://migracnikonsorciem.cz/cs/>

Klíčová zjištění

1) Dobrá praxe

V soužití ukrajinských komunit a majoritní společnosti hraje klíčovou roli celá řada osvědčených přístupů a aktivit, které přispívají k harmonickému soužití. **Ukrajinské diasporické organizace a pomoc ze strany ukrajinských starousedlíků** (například skrz “buddy systém”) poskytují podporu a poradenství novým přistěhovalcům. Dalším důležitým prvkem jsou **česko-ukrajinská setkání** různých zaměření, která posilují vzájemné porozumění. K dalším společným aktivitám se řadí dětské, ženské či seniorské kluby a **občanská aktivita cizinců**, která zajišťuje, že jejich potřeby budou brány v potaz. Pro uvolnění napětí mezi komunitami se ukázala být **komunitní centra** pro Romy a Ukrajince jako efektivní nástroj.

Co se týče propojení organizací, institucí a pracovníků přímé péče, **úzká spolupráce** mezi organizacemi, institucemi či firmami **na místní i regionální úrovni** se ukázala být jako klíčová. Prvky této dobré praxe spočívají v pravidelných setkáních/videokonferencích, které propojují města, policii a nevládní organizace, umožňují tak **přenos informací a koordinaci společných aktivit**. Důležitou roli hraje i existence neformální sítě neziskovek, které spolu komunikují, pořádají pravidelná setkání a koordinují svou činnost. Také **delegování části agendy z kraje na obec s rozšířenou působností (ORP)** umožňuje efektivnější a cílenější poskytování služeb a podpory držitelů dočasné ochrany na lokální úrovni.

Efektivní integrace cizinců do nového prostředí vyžaduje **komplexní přístup v oblasti jazyka, vzdělání a školství**. Dobrým nástrojem se ukazuje být **zapojení Úřadu práce** do vzdělávacích aktivit. Kromě toho se také osvědčil rozvoj kompetencí češtiny, základy IT nebo komunikační schopnosti prostřednictvím **kurzů u zaměstnavatele**, které umožňují lepší integraci do pracovního prostředí. Dále mezi dobrou praxi patří **kurzy kybernetické bezpečnosti pro seniory**. Dalšími důležitými prvky jsou **školní poradenství a dvojjazyčná asistence ve školách či úřadech**. Aktivní zapojení učitelů do podpory a

integrace ukrajinských dětí ve třídách, motivování k účasti ve výuce a podpora učení se česky jsou dalšími klíčovými prvky této dobré praxe. Dále se osvědčily programy **doučování** pro děti na základních školách a **programy prevence kriminality** Policie ČR ve školách.

V pracovním prostředí je klíčový **rozvoj interkulturních kompetencí napříč sektory**, což umožňuje lepší porozumění a integraci cizinců do pracovního prostředí. Taktéž pracovní **stáže s mentorstvím** a **burzy práce** speciálně pro ukrajinské držitele dočasné ochrany poskytují praktické zkušenosti a příležitosti k uplatnění. Co se týče zaměstnávání seniorů, důležitou složku je **propojení služeb s Úřadem práce** a nabídky zaměstnání v souladu s jejich dovednostmi a zkušenostmi. **Rekvalifikace sociálních pracovníků** potom umožňuje lépe reagovat na potřeby a specifika ODO v pracovním prostředí.

Dobrá praxe pro integraci cizinců v rámci poskytování služeb je založena na širokém spektru iniciativ a opatření. Jednou z těchto iniciativ je **přítomnost pracovníků ve službách, kteří hovoří ukrajinsky**, což umožňuje efektivní komunikaci a poskytování podpory ODO. Další klíčovou činností je **aktivní vyhledávání zranitelných osob** a jejich navazování na služby, co nejdříve poté, co osoba přijede na území České republiky, což zajišťuje prevenci a poskytnutí rychlé pomoci.

Adaptačně-integrační preventisté (Ostrava) aktivně pracují na integraci držitelů dočasné ochrany ve spolupráci s Krajskou policií, zatímco i role **městských koordinátorů**, kteří působí jako prostředníci mezi Ukrajinci, školami a rodiči, se ukázala jako účinná v praxi. **Pracovní skupina integrace policie ČR** dále usiluje o začlenění ODO do společnosti a aktivně se angažuje v prevenci kriminality. Další zefektivnění nabízení služeb je **proaktivní osobní přístup**, který zahrnuje objíždění komunit a **plnění individuálních potřeb** rodin a osob, dále posiluje integraci cizinců do společnosti.

Obce našly několik způsobů jak úspěšně ubytovat osoby s dočasnou ochranou. Jednou z možností ubytování jsou **obecní byty**, ty představují možnost stabilního a cenově dostupného bydlení. **Spolupráce se zaměstnavateli, kteří poskytují ubytování** svým zaměstnancům, je dalším přínosem, který může ODO pomoci při hledání zaměstnání a stabilizaci v novém prostředí. Důležitým krokem jsou také **memorandum s majiteli velkých bytů**, která umožňují garantované bydlení bez potřeby kaucí pro ODO. **Nábytkové banky** hrají klíčovou roli tím, že poskytují potřebné nábytkové vybavení pro nově ubytované ODO.

Neziskové organizace aktivně mapují a zkoumají podmínky ubytování držitelů dočasné ochrany, kde jim poskytují i přímou podporu. **Finanční podpora pro ODO**, kteří ještě nemají vlastní ubytování, má za cíl zajistit jim stabilní bydlení. V neposlední řadě, **ubytovatelé, kteří investují do služeb pro držitele dočasné ochrany** místo do oprav objektů, také pomáhají v integraci.

Šíření informovanosti se dařilo skrz **newsletter, komunikační platformy typu Whatsapp** a nebo **osvětou v ubytovnách**.

2) Problémy

Velmi často se během našich kulatých stolů objevovalo **napětí ve společnosti**: mezi majoritou a Ukrajinci, mezi Romy a Ukrajinci, mezi starousedlíky ukrajinské národnosti a držiteli dočasné ochrany, mezi Ukrajinci z různých regionů a **stoupající frustrace a klesající ochota majoritní společnosti pomáhat**. Dalším problémem je **snížená motivace Ukrajinců docházet na společenské akce**, které mají jejich integraci pomoci, a neexistující aktivní spolupráce v diaspoře.

Jazyková bariéra se řadí mezi důležité překážky v procesu integrace. Ukrajinci pociťují **nedostatek bezplatných kurzů, kurzů odborného českého jazyka, bezbariérových kurzů a kurzů, které by vyhovovaly jejich zaměstnání na směny**. Ve školství se s příchodem držitelů dočasné ochrany **zvýraznily dlouhotrvající problémy nebo nedostatečné kapacity**. Obce s více než 10 tisíci obyvateli čelí **problémům se zajištěním dostatečné školní a předškolní péče**, což omezuje přístup k vzdělání. Dále také dochází k **případům šikany ukrajinských dětí a efektivní kontrola školní docházky ODO dětí je problematická**. Co se týče mladistvých, pouze **malá část z nich se dostává na střední školy**. Další velký **problém představuje vzdělání či kvalifikace z Ukrajiny**, které se v České republice téměř neuplatňují.

Mezi výzvy v zaměstnávání patří **agenturní zaměstnávání**, které často osoby s dočasnou ochranou vykořisťují. Typy zaměstnání, které jsou Ukrajincům nabízeny, jsou znevýhodňující, jedná se o fyzicky náročnou, nekvalifikovanou a sezónní práci či práci bez pracovní smlouvy, a pokud je držiteli dočasné ochrany poskytnuto zároveň ubytování, mohou být zaměstnavateli vykořisťováni. **Pracovní trh klade na ODO vysoké nároky** - zaměstnavatelé často požadují úroveň českého jazyka na poměrně vysoké úrovni a to i v případech, kdy to není pro výkon pracovní pozice nezbytné. Současně často požadují prokázání vzdělání či praxe, což je pro tyto cizince reálnou překážkou pro nalezení kvalifikovaného zaměstnání.

Navíc nestabilní pobyt v České republice způsobuje, že **osoby s dočasnou ochranu nevidí dlouhodobé možnosti a nekladou důraz na rekvalifikaci nebo proces nostrifikace**.

Ve službách se **zvýraznily vyčerpané kapacity** ve školství, ubytování, zdravotnictví, psychiatrii a sociálních službách. Začíná také docházet k **citelnému útlumu agendy, která je spojená s ukrajinskými držiteli dočasné ochrany, k únavě zapojených pracovníků a projevuje se špatná spolupráce mezi obcemi či v rámci obcí**. Dále je pozorováno **nerovné zacházení s cizinci u lékařů či na úřadech, a špatná dostupnost služeb v okrajových oblastech České republiky**. U služeb týkajících se dětí ve věku 15+ je největším problémem **nedostatek sociálních pracovníků**, kteří se jim věnují, a obecně složité navázání kontaktu s mladistvými. Se stejným problémem se potýkají také senioři. Poslední překážkou v tématu služeb je **nejasné financování pracovníků po 31. 12. 2024 a nedostatek financování ukrajinských diasporických organizací**.

Situace ohledně **ubytování po 1. 9. 2024** představuje velkou hrozbu a nejistotu. Během kulatých stolů zaznívalo, že je **potřeba bezplatného ubytování i po 1. 9. 2024** nebo systémové řešení, jak uhradit ubytování pro osoby, které si jej nebudou moci z objektivních důvodů hradit sami. **Osoby s dočasnou ochranou nemají nárok na příspěvky od státu** a hrozí, že zranitelní nebudou mít prostředky na financování komerčního bydlení, jehož cena může se zvýšenou poptávkou růst. Výzvu představuje opět i **kapacita, která není dostatečná**. Dalším aspektem týkající se stavu ubytování je častá **absence smluv s ubytovateli**, která ODO neposkytuje žádnou právní ochranu a jistotu, **izolace Ukrajinců** kvůli nevhodné lokalitě ubytování pro integraci a také **majitelé ubytování, kteří nechtějí cizincům ubytování pronajímat**.

V tématu informovanosti se projevují problémy s **dezinformacemi, nedostatečné povědomí mezi ukrajinskými držiteli dočasné ochrany o dostupných neziskových organizacích a nedostatek materiálů a informací pro komunikaci s nimi**. Problematická skupina jsou senioři a děti, kteří potřebují **specifickou formu předávání informací**. Obecně se dá také říct, že **Ukrajinci nedůvěřují státním institucím** a informace si předávají přes **uzavřené facebookové skupiny**, nad čímž nemají příslušné instituce kontrolu. Špatné získávání informací platí oboustranně, **obce často nemají dostatek**

informací o počtu Ukrajinců a není zde přehled o osobách s dočasnou ochranou, které nejsou vázány na pomocné organizace.

V přístupu státu se vyskytuje spousta nejasností a rychlých změn, které situaci komplikují, například to jsou **časté změny Lex Ukrajina, nejasné (nejednotné) podmínky udělování mimořádné okamžité pomoci** či **nemožnost prokázání invalidity**. Spousta účastníků workshopů se shodla na tom, že zde **chybí jednoznačná definice zranitelných** a obecně se ukazuje, že také **úředníci nemají jednotné či úplné informace**. Co se týče politické podpory, ta je nadále nedostatečná v oblasti poskytování pomoci držitelům dočasné ochrany, což se zrcadlí do velké **fragmentovanosti přístupu státu**. V neposlední řadě zde **není motivace přijímat dobrou praxi ze zahraničí**.

Překážky v integraci tvoří **interkulturní rozdíly, nezáměr o začleňování ze strany ODO** z důvodů jako vnitřní protest nebo naděje brzkého návratu a **izolace matek** s dětmi na mateřské/rodičovské dovolené. Také **uprchlický syndrom a dluhy** zaznívaly často jako problémy integrace. Další definice, co chybí, je **definice strategie a specifických nástrojů po 1. 9. 2024**.

3) Výzvy

Co se týče služeb, diskutovalo se zejména o dvou rizikových skupinách:

1. děti a mládež (88 176) - nejčastěji zaznívala potřeba **aktivně oslovovat a motivovat děti k zapojení do volnočasových aktivit**, k čemuž by mohla být určena pracovní pozice. V Tachově pak byla identifikována **potřeba bezpečného prostoru, kde by se mohly setkávat děti od 15 let**, přičemž puberta je složité období pro přijetí situace držitele dočasné ochrany.
2. senioři (13 468)⁴ - **služby cílené na cizince - seniory často chybí** úplně a nabízí se propojování seniorů z mladšími skupinami v rámci boje s osamělostí, ale i s nedostupností služeb. Bylo navrhováno **zvolení ambasadora ukrajinské komunity v rámci obcí**, je však třeba zmínit riziko určení jednoho člověka, který by mluvil za celou skupinu. Klíčovou výzvou stále zůstává **udržitelné financování ukrajinských koordinátorů a komunitních pracovníků**.

V Pardubicích se pak řešilo téma **komunitního plánování** a zahrnování témat, jako lidé bez přístřeší s psychiatrickou diagnózou, či sociální vyloučení v souvislosti se závislostí na návykových látkách. Dále bude potřeba zacílit na **prevenci a řešení domácího násilí** v domácnostech s osobami s válečnou zkušeností. Napříč regiony zaznívala urgentní potřeba **zařídit rovný přístup cizinců k sociálním a zdravotním službám**, s návrhem na **vzdělávání poskytovatelů služeb** v práci s cizinci. Přínosná by pak byla například **možnost lékařské prohlídky v zaměstnání**. V rámci infrastruktury byla znatelná potřeba **posílení veřejné dopravy** s ohledem na umístění ubytovaných skupin.

V rámci školství je nezbytné najít způsoby, jak motivovat děti k výuce, což zahrnuje **práci s rodinou**. S tím je spojená i výzva rozsáhlejší **spolupráce s rodiči obou, ukrajinských a českých, dětí. Spolupracovat by měly i školy mezi sebou**. Dále je třeba obnovit **podporu ukrajinských asistentů pedagogů** a upravit jejich umístování do tříd (školy mají lidské kapacity, ale ne finance). Naopak **v mateřských školách lidské zdroje chybí**. Velkou výzvou je potom **kombinace online ukrajinského a českého vzdělávání**, která žáky přetěžuje. Dále byla také zaznamenána **potřeba navýšení kapacity online kurzů češtiny pro**

⁴ Data z <https://gis.humpo.cz/portal/apps/dashboards/08d29a65d145481e9e9f4432b3e01d57>, 17.5.2024

dospělé a podpory odborného jazykového vzdělávání, přičemž by bylo dobré rozdávat letáky s kompletní nabídkou jazykových kurzů společně s udělením humanitární dávky. Nevládní organizace také nabídly kapacity zorganizovat **kurzy na různá témata, ale výzvou zůstává přesná identifikace poptávky**.

V kontextu státní podpory, padl návrh, aby byl **příjem dávek provázán s docházkou dětí do školy**. Problém zůstává, že okamžitá **mimořádná pomoc není jednoduše udělována** a je otázkou, jak mapovat malé obce, které nemají OSPOD. Navíc důležité téma **zvládnutí situace po 1. 9. 2024, kdy se budou rušit humanitární ubytování, zůstává zcela nedořešeno**.

Ohledně ubytování je potřeba **vyvinout strategie ubytování mimo HUMPO**. Specifickou skupinou jsou v tomto případě **senioři, kterým často vyhovuje komunitní fungování ubytoven a zároveň nechtějí další změnu**. Podobně, komunitní vazby v péči o děti a postižené jsou mimo kolektivní ubytovny nepřenosné a **sdílená péče nebude po přestěhování možná**. Dále bude nezbytné připravit **ubytování pro zdravotně znevýhodněné** a zároveň najít systém, jak nalézt zranitelné lidi a zjistit jejich specifické potřeby na ubytování. Bylo by také dobré **motivovat ubytovatele k poskytnutí bytů Ukrajincům**, prostřednictvím nějaké podpory, či **podpořit Ukrajince, kteří mají zájem o vlastní bydlení**, ale nemají finanční prostředky na zaplacení kauce apod.

Dále byla identifikována potřeba **sjednotit informační systémy ze strany státu vůči aktérům a držitelům dočasné ochrany a také informovat majoritu ohledně menšin**. Na straně informování menšiny by se měla hledat **náhradní řešení za adaptačně-integrační kurzy**.

Při zahrnování držitelů dočasné ochrany na trh práce, zůstává velkou výzvou **hledání zaměstnání pro skupinu 55+ let**, z velké části kvůli jazykové bariéře. Celkově by bylo třeba **zpřístupnit český trh práce cizincům a využít jejich kvalifikací v nedostatkových profesích**. Mladým lidem je nutné **umožnit proniknutí do rekvalifikačního systému**. Dále musíme výrazně **zvýšit informovanost pracovníků o jejich právech a legálních způsobech zaměstnávání**. Problematickými v tomto směru zůstávají **průmyslové zóny a agenturní zaměstnávání**.

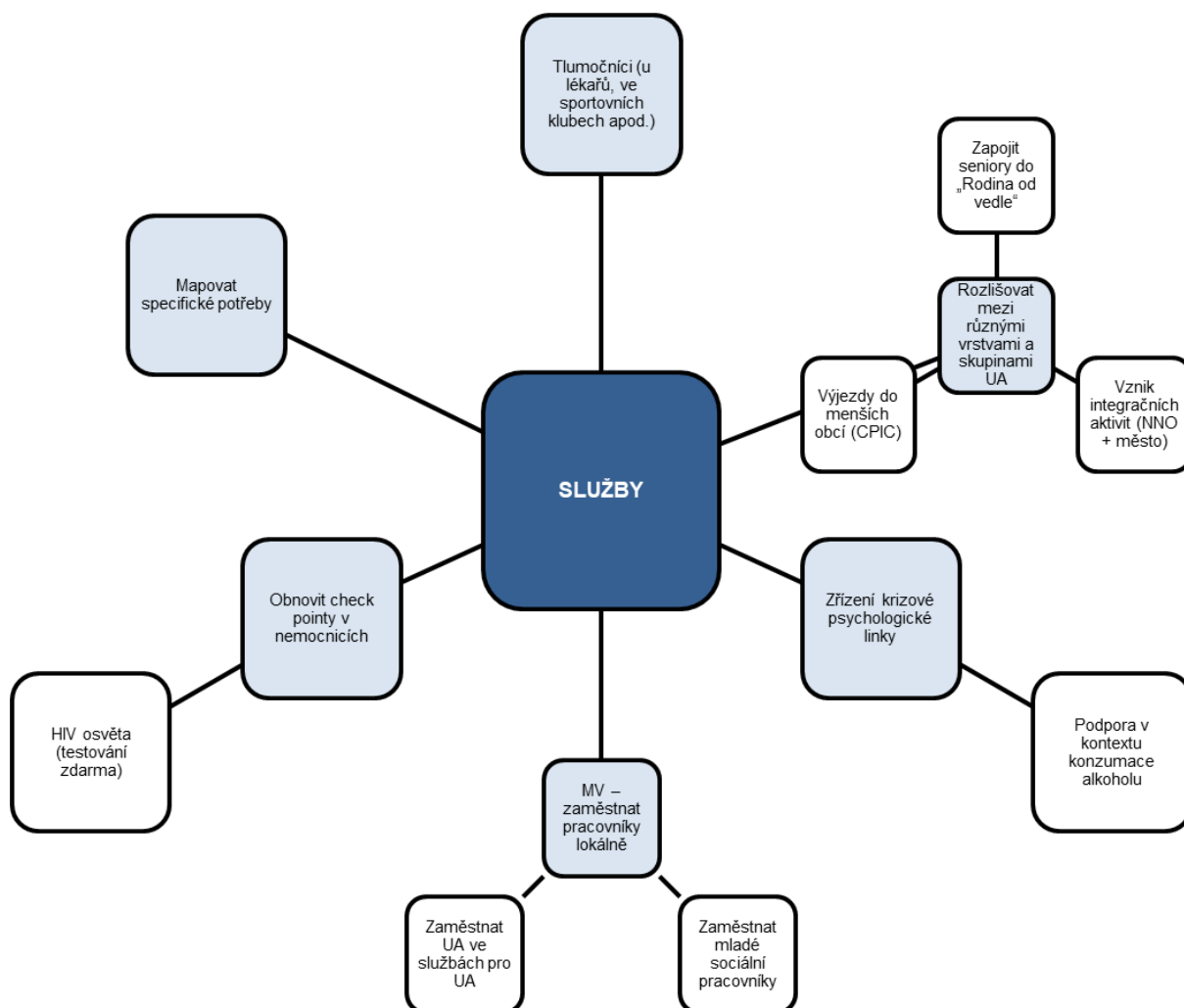
4) Budoucí kroky (doporučení)

Aktuálně dochází k útlumu agendy a služeb spojených s osobami s dočasnou ochranou a není jasné, jak (a zda vůbec) budou pozice vzniklé z těchto důvodů financované v roce 2025. Tato agenda však vyžaduje stanovení integrační strategie na vládní úrovni a vyčlenění finančních prostředků na její realizaci.

V rámci udržitelného soužití je nezbytné **neumísťovat velké specifické skupiny na jedno místo**, aby se předešlo frustraci lokální majority a dalších s tím spojených patologických jevů (např. tvorba uzavřených cizineckých komunit). Dále je doporučeno pořádat **vzájemné setkávání mezi majoritní populací a menšinami, vytvářet rovný přístup z hlediska možností a povinností a pokračovat či rozšiřovat aktivity komunitních center**.

Ve službách je třeba strategicky zacílit na zdravotnický sektor, ve kterém je nezbytné **zaměstnat tlumočnický, zvýšit psychologickou podporu v kontextu užívání alkoholu (nebo alespoň zřídit psychologickou linku) a obnovit checkpointy v nemocnicích**. V kontextu sociální práce bude efektivní **zaměstnávat Ukrajince, sociální pracovníky přímo v potřebných lokalitách**. Nabízí se **zaměstnání**

mladých sociálních pracovníků, kteří se lépe orientují na sociálních sítích a vědí, jak efektivně komunikovat s mladší cílovou skupinou. Dále je důležité **zmapovat držitele dočasné ochrany se specifickými potřebami** (jako například negramotnost) a také **přestat Ukrajince brát jako homogenní skupinu**.

V tématu zaměstnanosti je důležité **zvýšit povědomí o možnostech zaměstnání a právech zaměstnanců**, aby byli ODO lépe připraveni nalézt kvalifikované zaměstnání a vyhnout se **vykořisťování**. **Zjednodušení administrativních procesů spojených se zaměstnáváním**, například na Úřadu práce, by také usnadnilo situaci. Dále zazníval návrh zřídit **sociální odpovědnost zaměstnavatelů za zaměstnance** a jejich rodinné příslušníky.

Je doporučeno **mapovat skutečnou potřebnost ubytování pro případné zajištění ubytovacích zařízení i po 1. 9. 2024**. Pro zranitelné je vhodné přímo **ubytovny vytipovat**, například tím, že se zlepšší komunikace s ubytovateli, a přiřadit do nich sociální služby.

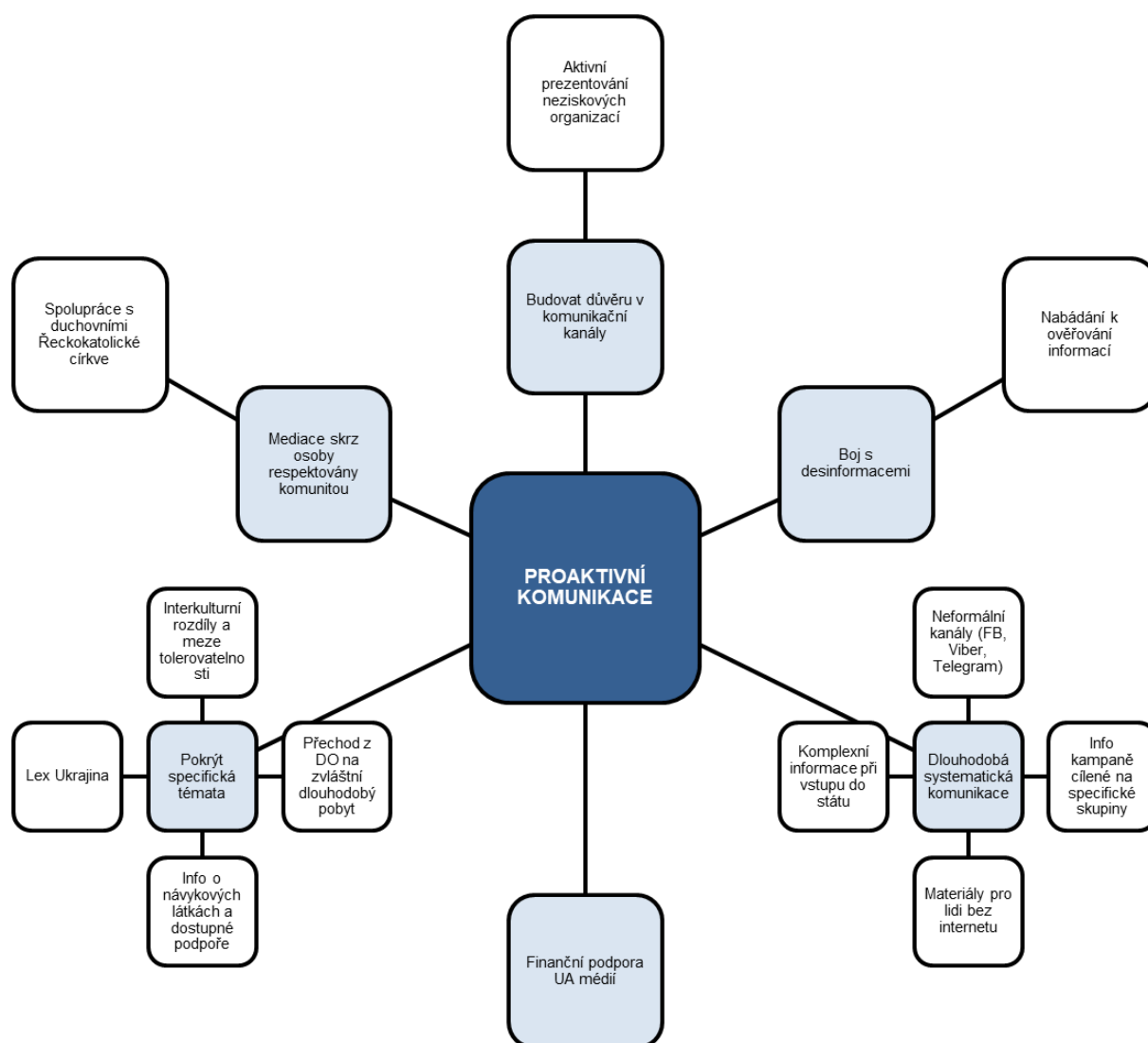
Pro Českou republiku současná situace představuje příležitost dlouhodobě a strategicky vyřešit systémové chyby. Jako jedno ze strategických řešení zazněla **zastoupení menšin ve státní správě**, či

najímání Ukrajinců evidovaných na Úřadu práce jako tzv. peer pracovníky. Dále by bylo potřeba zaměstnat **ukrajinsky mluvící preventisty kriminality** a kontinuálně **zvyšovat kompetence pracovníků v sociálních službách.** Nyní je také nezbytné jednotně a jasně **definovat “zranitelné osoby”** a případně pro ně **zavést solidární fond.** **Diverzifikace dávkového systému na bázi individuálních posouzení a rozšíření přístupu k nepojistným dávkám** by mohla stabilizovat situaci pro mnohé rodiny i jednotlivce. **Zpřístupnění systému státní sociální podpory dlouhodobějším a zejména pracujícím migrantům** zaznívalo na mnoha místech jako nezbytný krok. Přínosné by bylo **prodlužovat pojištění u VZP** dokud si osoby s dočasnou ochranou nenajdou práci. V rámci těchto iniciativ je současně potřeba **posilovat důvěru ODO vůči české veřejné správě.**

Ze strany státu by také měla být iniciována **osvěta o přínosu migrace pro českou společnost a strategie k přenosu reálných informací majoritě skrz média.** Dále je potřeba **posílit informační a metodickou podporu obcí ubytovávajících osoby s dočasnou ochranou,** za poskytování dat obcím Policií ČR. Co se týče informovanosti, napříč regiony byla vyslovena potřeba **sdílené platformy mezi aktéry, kde by se koordinovala různá témata** jako například situace po 1. 9. 2024. Naopak na straně obcí a regionálních aktérů by měly být vyvinuty **cílené výzkumy pro získávání dat o reálných potřebách různých skupin ODO** (například průzkumy na SŠ a ZŠ cílené na skupinu 15+). Klíčové je také kontinuální strategické **propojování aktérů, například ve formě kulatých stolů, mezi neziskovým, soukromým a veřejným sektorem.**

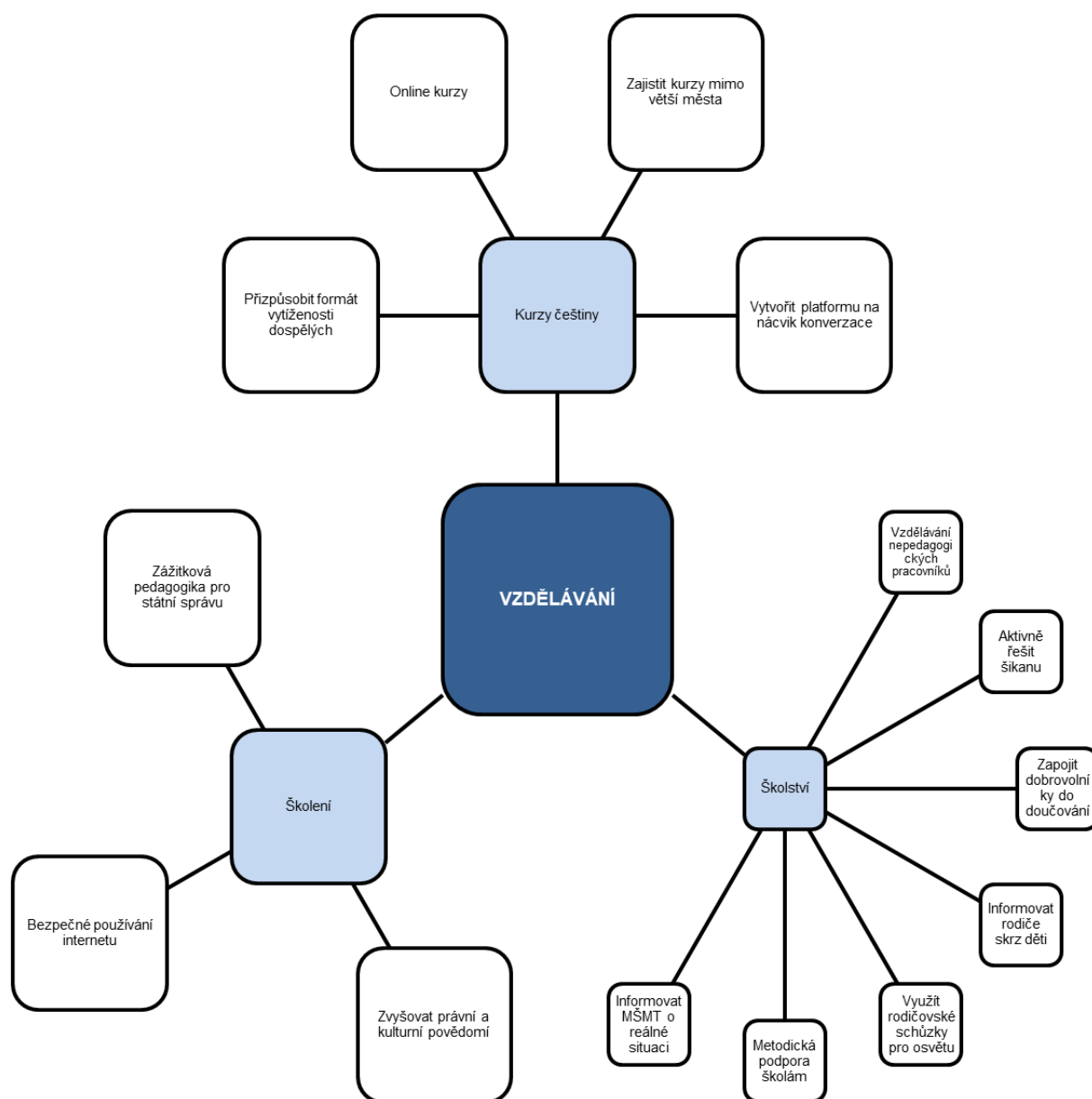
Dále je nezbytné **proaktivně a systematicky komunikovat s osobami s dočasnou ochranou a budovat u nich důvěru v organizaci či prostředky, které jim informace předávají.** Jako jedna ze strategií se nabízí prezentování neziskového sektoru a jeho dostupných služeb na veřejných akcích. Pro tyto účely je možné vytvořit **informační kampaně cílené na specifické skupiny** (například zranitelní, mládež, senioři apod.) a zaměřit se i na **neformální komunikační kanály** jako je Facebook, Viber (u starších lidí), či telegram, případně **finančně podpořit ukrajinská média.** Dále bylo navrhováno **propojit se s duchovními řeckokatolické církve.** Vždy je také třeba **směřovat informace skrz osoby, které jsou v cílové komunitě respektovány a přijímány.**

V předávání informací **nesmíme zapomínat na lidi bez přístupu k internetu nebo bez počítačové gramotnosti.** V tomto případě byly navrhovány **letáčky s kompletními vstupními informacemi,** nejlépe předávány při vstupu do státu, poté také **materiály na specifická témata** (jako například přechod z DO na zvláštní dlouhodobý pobyt, interkulturní rozdíly a meze tolerovatelnosti, nebo třeba podpora spojená s užíváním návykových látek) na úřadech, v kostele, komunitních centrech, ubytovnách apod. Byly také navrhovány **informační letáky týkající se Lex Ukrajina.** Vždy je třeba představovat ukázky důvěryhodných informací, nabádat k jejich ověřování, případně vyvinout strategie boje s dezinformacemi.

Co se týče kurzů českého jazyka, byla identifikována potřeba **přizpůsobit kurzy pracovní vytíženosti dospělých, rozšířit kapacitu online možností a zajistit kurzy mimo velká města**. Také by byla přínosná **platforma na nácvik konverzace**. V rámci dalšího vzdělávání by bylo dobré zacílit na **školení bezpečného chování na internetu a zvyšování právního a kulturního povědomí a povědomí o českém zdravotnickém systému**. V Pardubicích byla potom navrhována **zážitková pedagogika pro státní správu**, přičemž by si zaměstnanci mohli vyzkoušet situace, se kterými se osoby s migrační zkušeností setkávají. Školám by měla být poskytována **metodická podpora ze strany Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy ČR a neziskových organizací** (které mají metodické strategie často velmi dobře propracované). V Plzeňském kraji zaznívala **potřeba prezentovat Ministerstvu reálnou problematickou situaci integrace ukrajinských dětí na školách**.

Ve školství je třeba **vzdělávání nepedagogických pracovníků v tématech spojených s ODO a aktivně řešit šikanu za doprovodu propojování se službami prevence, péče a podpory**. Školy také **představují vhodnou příležitost k informování rodičů o veřejných akcích, službách, či jejich právech**, ať už skrz děti, nebo na rodičovských schůzkách. Závěrem bylo navrhováno **zapojení dobrovolníků k doučování a zřízení workoutových či jiných prostor pro děti a mládež**.

Závěr

V rámci této zprávy jsme identifikovali několik zásadních problémů v práci s osobami s dočasnou ochranou v České republice a následných návrhů řešení. Klíčoví aktéři na regionální a lokální úrovni dále uváděli problémy spojené se systemovým fungováním státní správy, na které je v nejkratším možném čase potřeba zacílit pro udržitelné zvládnání situace. Od příchodu ODO vyplavalo v České republice na povrch několik systemových nedostatků a nynější urgentní situace představuje příležitost k vytvoření a implementování strategií, které budou udržitelně benefitovat stát v dlouhodobém hledisku.

Problém nedostatečné politické podpory a fragmentovaného přístupu státu vyžaduje koordinovanou iniciativu na nejvyšší úrovni vlády. Pro tyto účely doporučujeme zavést meziresortní pracovní skupinu, která bude mít za cíl sjednotit přístupy a vypracovat krátkodobou i dlouhodobou strategii v oblasti sociálních a dalších reforem. Pro zajištění efektivní správy situace je dále nutné zajistit, aby státní úředníci měli přístup k jednotným a uceleným informacím. Doporučujeme implementovat centrální informační systém, který bude pravidelně aktualizován a pokryje širokou škálu konkrétních případů. Tento systém by měl podávat jednotné návody na řešení různých situací a měl by být podpořen pravidelnými školeními a interaktivními semináři.

Doporučujeme podporovat v ODO vidinu dlouhodobého prospektu v ČR. Stabilnější status a motivační programy zvýší jejich snahu hledat kvalifikované pozice, využitelné v nedostatkových profesích, a následně důraz na rekvalifikaci a nostrifikaci, čímž se nezbytně posílí jejich integrace na trhu práce i ve společnosti. Dále ODO v České republice často čelí problémům s prokázáním invalidity, což jim ztěžuje přístup k potřebné péči a podpoře. Jednodušší a transparentnější procesy se zaměřením na individuální potřeby by přispěly k zajištění rovného přístupu.

Vyčerpané kapacity ve službách je nutné řešit navýšením investic do infrastruktury a personálu. V tomto případě by bylo přínosné vypracovat podrobnou analýzu potřeb jednotlivých sektorů a následně alokovat finanční prostředky na posílení kapacit, zejména v oblasti zdravotnictví, školství a sociálních služeb. Další kritický problém představuje nedostatečný přístup mladistvých ODO ke střednímu vzdělání. Doporučujeme zavést programy na podporu přechodu ze základního do středního vzdělání, jako je mentorování, přípravný ročník, případně úprava podmínek přijetí dle konkrétních potřeb. Posílení spolupráce mezi základními a středními školami by mohlo přispět k vyvinutí strategií pro úspěšný přechod na vyšší stupně vzdělání a prevence předčasných odchodů ze vzdělávání.

Závěrem, pro zajištění kontinuálního zlepšování a udržitelné správy situace osob s dočasnou ochranou v České republice je klíčové přijímat osvědčené postupy ze států potýkajících se s podobnými výzvami. Zvýšené zapojení České republiky do mezinárodní výměny zkušeností a spolupráce, například prostřednictvím mezinárodních konferencí a odborných seminářů, umožní implementaci zahraničních inovací v místním kontextu.

Autorský tým:

Markéta Fišarová

Kristýna Blahová, Richard Mackulin, Gabriela Eva Kostihová, Veronika Slavíková

Zpráva byla zpracována k datu 17.5.2024